

Klinisk Etikkomite Helse Stavanger

Årsmelding 2015

Hvorfor etikk?

Etisk refleksjon er kvalitetsarbeid med dobbel gevinst:

- Å skape rom for etisk refleksjon bidrar til respekt, kvalitet og trygghet i pasientarbeidet.
- Å skape rom for etisk refleksjon kan forebygge «moralsk stress» hos den profesjonelle – og dermed forebygge utbrenning, sykemelding og utstøting fra arbeidslivet.

Klinisk Etikkomite, Helse Stavanger, er ett rom for etisk refleksjon.

Klinisk Etikkomite, Helse Stavanger

Komiteen har i 2015 bestått av følgende medlemmer:

Leder: Sølve Braut, fagsjef/jurist FFU (Permisjon fra juni 2015 -)

Ståle Barvik, overlege, Medisinsk divisjon

Odd Eskildsen, brukerutvalget

Inge Jøran Hagen, overlege, Kvinne-Barnedivisjonen

Jannicke Horjen Møller, anestesilege, Medisinsk service**

Leni Mæland, Prestetjenesten*

Bente Rossavik, fagutviklingssykepleier, Kirurgisk divisjon

Ny Leder: Jone Schanche-Olsen, overlege, Psykiatrisk divisjon*

(leder fra august 2015)

Kjersti Wathne, avdelingssykepleier ved Lungeavdelingen,
Medisinsk divisjon*

Kjetil Moen er sekretær for komiteen

* Kom inn i komiteen i januar 2015

** Kom inn i komiteen i juni 2015

KEK Helse Stavanger 2016

F.v: Inge Jøran Hagen, Odd Eskildsen, Leni Mæland, Kjersti Wathne, Bente Dorrit Rossavik, Ståle Barvik, Jone Schanche Olsen og Kjetil Moen. Jannicke Horjen Møller og Sølve Braut var ikke til stede da bildet ble tatt.

Mandat for Klinisk Etikkomite

Helse- og omsorgsdepartementet har vedtatt et nasjonalt mandat for kliniske etikkomiteer. Her er noen hovedpunkter:

- Klinisk etikkomité skal være en beslutningsstøtte i diskusjon av vanskelige etiske problemstillinger i tilknytning til pasientbehandlingen.
- Komiteen består av representanter fra de forskjellige divisjonene i helseforetaket.
- Komiteen skal ha en uavhengig stilling i helseforetakets organisasjon, nye medlemmer oppnevnes av adm. Direktør- Leder og medlemmene oppnevnes for 3 år om gangen med mulighet for forlengelse.
- KEK er ikke noe klageorgan og har ingen sanksjonsmulighet. Komiteen har heller ingen beslutningsmulighet når det gjelder avgjørelser av medisinsk art.

Etikkseminar vår og høst

- Komiteen skal delta aktivt i etikksatsingen i Helse Stavanger HF og bidra til bevisstgjøring om etiske problemer knyttet til ressursbruk og prioritering (mandat)

I 2015 gjennomførte komiteen igjen to etikkseminar for alle ansatte. Begge var godt besøkt og fikk gode tilbakemeldinger. Etikkseminarene er nå et etablert tilbud til ansatte i Helse Stavanger.

Vårseminaret 2015

Terje Mesel

Sverre Uhlving

Klinisk etikkomite (KEK):

Når pasienten blir skadet – hva gjør dette med legen/helsearbeideren?

Åpen forelesning i aulaen 15.april,
1330 – 1500

Å være helsearbeider innebærer risiko for å gjøre feil eller på andre måter komme i en situasjon hvor pasienten blir skadet. I vårens seminar ønsker Klinisk etikkomite å sette fokus på hva dette gjør med oss som helsepersonell. Hvordan berører det oss og hvordan kan vi støtte hverandre når det som ikke skulle skje, likevel skjer?

Klinisk etikkomite har invitert to bidragsyttere til å belyse temaet for oss:

- Sverre Uhlving, fagdirektør og lege ved Helse Stavanger, deler en personlig erfaring om en gang det gikk galt.
- Terje Mesel, førsteamanuensis ved Universitetet i Agder, har skrevet boken «Når noe går galt... Fortellinger om skam, skyld og ansvar i helsetjenesten». Han deler fra sin forskning på helsearbeideres erfaringer med uønskede hendelser.

Hjertelig velkommen!

 HELSE STAVANGER
Stavanger universitetssjukehus

Høstseminaret 2015

Reidun Førde

Pål Iden

Jone Schanche Olsen

Klinisk etikk-komite (kek):

Hva koster en beklagelse?

1. desember

1330 – 1500

Åpent etikkseminar i auditorium 1 (vest)

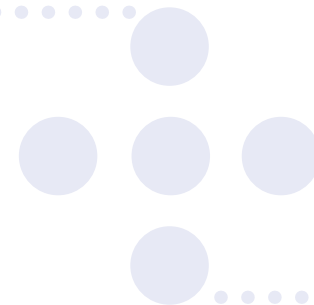
Spørsmålet om å beklage overfor pasienter og/eller pårørende blir jevnlig aktualisert. Når er det riktig å gi en beklagelse? Hvem er i posisjon til å gi den? Hva kan være gevinster og kostnader?

Til å kaste lys over temaet har Klinisk etikk-komite invitert følgende bidragsytere:

- Reidun Førde, professor i medisinsk etikk
- Pål Iden, fylkeslege i Rogaland
- Jone Schanche Olsen, overlege og leder for transkulturelt senter ved psykiatrisk divisjon, SUS

Alle ansatte er hjertelig velkommen!

Internseminar med Reidun Førde

I forkant av høstseminaret for ansatte gjennomførte KEK et halvdags internseminar for egne medlemmer. Her inviterte vi Reidun Førde utdannet lege, professor i medisinsk etikk og sentral i utvikling og kvalitetssikring av kliniske etikkomiteer i Norge, til en samtale om veien videre for KEK Helse Stavanger. Det ble en fruktbar samtale, hvor Førde brakte inn sin lange erfaring innen klinisk etikk og sin brede kjennskap til KEK arbeid i Norge.

Flere saker til klinisk etikkomite

- Klinisk etikk-komité ved Helse Stavanger HF skal være et forum der ledelsen, ansatte og pasienter kan drøfte klinisk etiske problemstillinger knyttet til sykehusets kliniske virksomhet. Klinisk etikk komité skal være en beslutningsstøtte i diskusjon av vanskelige etiske problemstillinger i tilknytning til pasientbehandlingen (mandat).

KEK ønsker å holde etikk fanen høyt og terskelen for å sende inn saker lav, samtidig ønsker vi å fremme ryddige saksganger. For å komme til rette med dette dobbelte siktet tar komiteen, n r den får inn saker, først stilling til om KEK er det riktige rommet   drøfte saken i.

I saker som komiteen tenker hører til i «linje» foretar komiteen en kortere, mer generell og prinsipiell diskusjon, hvor vi gjerne «løfter» sakens etiske problemstillinger, men uten å ha en omfattende diskusjon av dem. I de sakene vi velger å behandle inviterer vi til en kontekstuell og erfarings n r diskusjon, hvor sakens aktuelle parter kan bli hørt og saken i dens bredde bli belyst. For å strukturere drøftingene bruker komiteen en 6-trinns refleksjons model, utviklet ved Senter for Medisinsk Etikk ved Universitetet i Oslo:

Hva er de etiske problemstillingene?	Hva er fakta i saken?	Hvem er berørte parter og hva er deres syn?	Hvilke verdier aktualisere?	Hvilke lover / retningslinjer aktualisere?	Hvilke handlingsalternativ finnes?

SME-modellen

KEK Helse Stavanger forstår etisk drøfting som en systematisk demokratisk verdisamtale om et etisk dilemma som stimulerer et mangfold av perspektiv og leder til handlingsalternativ.

Komiteen har både prospektive og retrospektive etiske drøftinger. Den ønsker å arbeide aktivt og kontinuerlig for å identifisere og bygge ned tersklene for å løfte inn saker til komiteen.

Etter en nedgang i antall innsendte saker i 2014 var det igjen flere ansatte fra ulike yrkesgrupper som henvendte seg til Klinisk etikkomite med aktuelle problemstillinger. På de neste sidene kan man lese anonymiserte utdrag fra tre slike saker.

Flytting av pasient som etisk dilemma

Henvendelsen fra sykepleier ved en sengepost som omhandlet behandling av en eldre pasient med lengre liggetid på sykehuset. Det var særlig to forhold som gjorde at innsender opplevde situasjonen som et etisk dilemma. Det ene var relatert til at pasienten ble flyttet mellom avdelinger flere ganger, også på nattetid, uten at det, ifølge journalnotat, var annen grunn enn å frigjøre sengeplass til eventuelle nye pasienter. Det andre var at pasienten var meldt ferdigbehandlet til kommunen rett før overflytting, noe som indikerer at det var en unødvendig flytting.

Innsender la frem saken for komiteen, som i sin skriftlige respons blant annet pekte på at verdighet, rettferdighet og likebehandling er verdier som aktualiseres samtidig i denne saken, og i saker av tilsvarende karakter. At disse verdiene aktualiseres avspeiler sakens etiske dimensjon, kompleksitet og alvor. Komiteen ser at det kan oppstå konflikt mellom den enkelte pasients behov og sykehusets behov for å sikre en god pasientflyt og anerkjenner at dette også kan være krevende for de som sitter med et koordinerende ansvar for helheten.

Saken ble, etter samtykke fra innsender, sendt til det aktuelle kvalitetsråd, som hadde en grundig gjennomgang av saken.

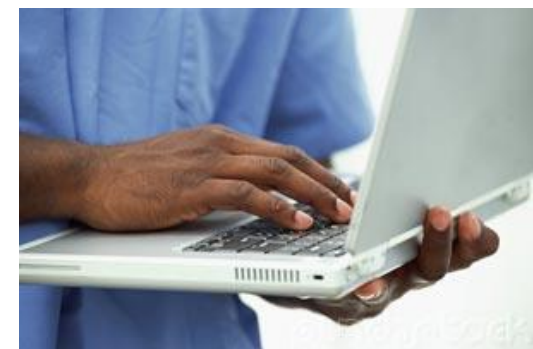

Etiske problemstillinger ved teknologi- utvikling

En referansegruppe som har deltatt i arbeidet med å konfigurere en norsk versjon av en elektronisk kurve henvendte seg til KEK. Henvendelsen var relatert til en sentral funksjonalitet i det elektroniske verktøyet og de etiske implikasjonene ved denne.

En representant for referansegruppen var til stede på deler av et KEK møte, hadde forberedt en presentasjon og svarte på spørsmål fra komitemedlemmene om det elektroniske verktøyet.

I responsbrevet fra KEK understrekes blant annet betydningen av å ta høyde for at utviklingen av gode, effektiviserende og kvalitetssikrende digitale verktøy også ledsages av etiske problemstillinger. En overordnet problemstilling som ledsager informasjon nedfelt i skriftlig form generelt er faren for at enkelte ansatte kan kjenne seg fritatt fra å gjøre selvstendige løpende vurderinger. I verste fall kan det også innebære et mindre følt behov for direkte kontakt med pasienter og pårørende. Det var fra komiteens synspunkt derfor viktig å påpeke at man legger inn funksjoner i selve verktøyet som motvirker en slik potensiell 'depersonalisering' av pasientomsorgen.

«Påført sykdom» som etisk og juridisk problem

Henvendelsen omhandlet spørsmål relatert til legers håndtering av situasjoner hvor foresatte fabrikkere symptomer og påstår at sitt friske barn er sykt. Dette er i litteraturen kjent som «induced or fabricated illness», eller «påført sykdom» på norsk. Innsenders hovedanliggende var en generell påpekning av legers unnlattende holdning til fenomenet og deres ettergivenhet i forhold til foreldres påstander om barnets tilstand.

I komiteens responsbrev ble det uttrykt enighet med innsender i at påført sykdom er dypt etisk problematisk. Skulle en lege være unnfalende i en slik situasjon aktualiserer det, med negativt fortegn, vesentlige helse etiske prinsipper, som «ikke å gjøre skade», «autonomi» og «rettferdighet». Dets utvetydige karakter av overgrep rammes likevel først og fremst av norsk lovgivning. En mistanke om «påført sykdom» er så alvorlig at den plikter å meldes videre til aktuelle myndigheter, som politi, barnevern og helsetilsyn.

KEK diskuterte om saken egner seg for videre behandling i klinisk etikk komité eller om den primært bør behandles av andre. Dette er et spørsmål komiteen tar stilling i forhold til alle innsendte saker. Selv om problemstillingene relatert til «påført sykdom» anført i innsenders fremstilling hadde en klar etisk dimensjon, så opplevde komiteen at de hadde en så klar juridisk karakter at de bør behandles av instanser med en annen myndighet enn den som ligger til en lokal klinisk etikkomite.

Komiteens mandat er prospektivt, eller retrospektivt, å behandle konkrete kliniske situasjoner, derfor opplevdes innsenders generelle betraktninger om saksfeltet å falle utenfor det komiteen forstår som sitt arbeidsområde. Det ble av disse grunner vedtatt ikke å ha en omfattende behandling av saken i KEK. Beslutningen innebærer ikke en underkjennelse av sakens viktighet, men en besinnelse på komiteens mandat.

KEK som høringsinstans

E-læringsteamet i Helse Vest har fått støtte til å utvikle e-læringskurs i klinisk etikk som skal være tilgjengelig for alle ansatte i Helse Vest. KEK Helse Stavanger har sagt seg villig til å delta i prosessen som høringsinstans og har i løpet av året kommet med flere innspill.

Senter for Medisinsk Etikk en ressurs i KEK arbeidet

Senter for medisinsk etikk (SME), ved Universitetet i Oslo, er tillagt ansvaret for nasjonal koordinering og fagutvikling av de kliniske etikk-komiteene (KEK). Dette innebærer at SME bistår komiteene ved etablering og gir tilbud om kompetanseutvikling. I tillegg arbeider SME med erfaringsutveksling, kvalitetssikring og forskning. I løpet av 2015 deltok representanter fra KEK, Helse Stavanger på følgende arrangement i regi av SME:

- Innføringskurs: Praktisk etikk i helsetjenesten
- Nasjonalt høstseminar for kliniske etikk-komiteer i spesialisthelsetjenesten

KEK i 2016

- Arbeide for at komiteen blir enda mer brukt som en del av foretakets kvalitets- og etikkarbeid
- Videreføre og videreutvikle etikkseminaret for å bidra til økt bevisstgjøring om etikk i Helse Stavanger
- Ha en enda mer pro-aktiv tilnærming til etiske problemstillinger i organisasjonen

Opplever du etiske dilemmaer som del av din arbeidshverdag?

Ta kontakt med Klinisk Etikkomite, Helse Stavanger.

Kontaktpersoner:

Jone Schanche-Olsen, leder

Kjetil Moen, sekretær

Se for øvrig komiteens intranettside.

